

Stanija Ivajnsič

MODEL IN VPLIV PROSTOVOLJNEGA SOCIALNEGA DELA SREDNJEŠOLCEV V DOMU UPOKOJENCEV

Uvajanje prostovoljnega socialnega dela srednješolcev v domu upokojencev je še en korak k odpiranju domov navzven, k zmanjševanju medgeneracijskega prepada in k ublažitvi institucionalizacije starega človeka. Mladi prostovoljci, ki se družijo s stanovalci doma, postajajo vse bolj pomemben dejavnik v oblikovanju domskega življenja.

Predstavila bom model prostovoljnega socialnega dela srednješolcev, ki je rezultat dolgoletnega sodelovanja Doma upokojencev Danice Vogrincev Maribor in II. gimnazije Maribor.

Potek prostovoljnega socialnega dela od nastanka projekta do njegovega zaključka koledarsko sovпада s trajanjem enega šolskega leta. Potek je prikazan tudi shematsko (shema 1). Projekt se vsako leto obnavlja.

Osnovni pogoj za uspešno organiziranje in vodenje prostovoljnega socialnega dela je želja in interes obeh ustanov. Naklonjenost vodstva ustanov in njihova posredna vloga v izvajanju projekta prostovoljnega socialnega dela je zelo pomembna. Vodstvo ustanove s svojim razumevanjem in spodbujanjem ustvarja pogoje in klimo za razvoj te dejavnosti. Ostali zaposleni s svojim sprejemanjem in pozitivnim odnosom do prostovoljnega socialnega dela dajejo veliko podporo prostovoljcem.

Skupni cilji obeh ustanov, v tem primeru II. gimnazije Maribor in Doma upokojencev Danice Vogrincev Maribor, so vzgoja in izobraževanje mlade generacije (tako teoretsko kakor s pomočjo izkustvene metode, ki jo omogoča prostovoljno socialno delo), medgeneracijsko zблиževanje in dvig kvalitete življenja v starosti.

Vloge in naloge vseh udeležencev v prostovoljnem socialnem delu v projektu so natančno opredeljene. Vsak posameznik je pri vključitvi v projekt z njimi podrobno seznanjen. Vsak posameznik ima tudi svoje osebne želje in cilje, zaradi katerih se prostovoljno vključuje v projekt, tako učenci kot tudi stanovalci doma. Zaradi tega jih ne moremo deliti na uporabnike in ponudnike uslug, ker gre v procesu družnjenja učencev s stanovalci doma za obojestransko dajanje in dobivanje. Zaznamo lahko intenziven proces pri posamezniku in skupini.

Mentor na šoli in strokovni sodelavec v ustanovi po sprejemu projekta najprej pristopita k posameznim akcijam obveščanja v ustanovi in motiviranja prostovoljcev.

Pred vključitvijo učencev v prostovoljno socialno delo je potrebno soglasje staršev oziroma skrbnika. Za stanovalce doma je koristno, da so o njihovi vključitvi v prostovoljno socialno delo seznanjeni tudi svojci.

Predstavitve poteka prostovoljnega socialnega dela v ustanovi je zelo pomembna. O prihodu prostovoljcev v ustanovo morajo biti obveščeni vsi zaposleni (od recepcijske službe naprej), ker prijazen sprejem prostovoljca ob njegovem vstopu v ustanovo odraža razpoloženje ustanove do takega dela in njegovo zaželenost.

Enako pomembno je, da so o tem obveščeni tudi ostali stanovalci doma oziroma tudi tisti, ki niso vključeni v prostovoljno socialno delo.

Uvajanje novih prostovoljcev je proces, ki se nadaljuje iz leta v leto in zahteva veliko napora organizatorjev oziroma šole in ustanove.

Informiranje in motiviranje stanovalcev doma za sodelovanje z mladimi prostovoljci v socialnem delu poteka v socialni službi, pri individualnih pogovorih ali na skupinskih sestankih.

Informiranje in motiviranje učencev opravi mentor na šoli. V ta namen na začetku šolskega leta na šoli organizirajo sestanke za nove prostovoljce in uvodni seminar. Organizirajo tudi srečanje s predstavniki ustanov, v katere bodo dijaki pozneje odhajali. Takrat so prisotni tudi prostovoljci, ki že imajo izkušnje v tem delu. Tako prenašanje izkušenj na nove prostovoljce je neposredno in dragoceno. Pri pripovedovanju svojih doživljanj se prostovoljci ne omejujejo samo na pozitivne izkušnje, temveč omenjajo tudi negativne in manj prijetne dogodke.

Predstavniki ustanove, v tem primeru doma upokojencev, predstavi življenje v ustanovi in učence opozori na specifičnosti okolja, v katerem bodo delali, ter na možne situacije, s katerimi se bodo srečevali.

Vse to vpliva na ustvarjanje čimbolj realne in stvarne podobe prostovoljnega socialnega dela pri bodočih prostovoljcih.

Po formiranju skupine prostovoljcev, učencev II. gimnazije in stanovalcev doma, organiziramo njihovo prvo srečanje.

Na prvem spoznavnem srečanju, ki ga organiziramo v domu upokojencev, se prostovoljci med seboj spoznajo in »izberejo«. Pri izbiri včasih pomagamo oziroma jo usmerjamo, in sicer takrat, ko so bila v predhodnih razgovorih, ki jih opravimo individualno, izražene posebne želje oziroma interesi (glasba, sprehodi ipd.).

Po prvem srečanju učencu in stanovalcu doma prepustimo dogovor za naslednja srečanja, ki so individualna, tedenska, v dogovorjenem dnevu in času. Srečujejo se pretežno v sobah stanovalcev, v dnevnikih prostorih, knjižnici doma, ali pa gredo na sprehod.

Pri obiskih v domu se učenec spontano spozna s sorodniki stanovalca, s katerim prijateljuje, spozna njegove sosede v domu ali sostanovalce v sobi. Spozna tudi ostale zaposlene v domu, s katerimi se srečuje. Enako stanovalec doma spozna družino učenca, njegove sošolce in prijatelje. Z

namenom čim boljšega medsebojnega spoznavanja vseh udeležencev prostovoljnega socialnega dela organiziramo skupna srečanja, družabne popoldneve in kulturne prireditve, ki jih pripravijo učenci. To so skupne akcije, v katere vključujemo tudi učence in stanovalce doma, ki še niso vključeni v prostovoljno socialno delo.

Učence prostovoljce vabimo na prireditve in praznovanja, ki jih organiziramo v domu.

Tako se večja krog tistih, s katerimi prostovoljci prihajajo v stik. Predstavitve vseh, ki jih prostovoljno socialno delo lahko povezuje in vključuje, je prikazano tudi shematsko (shema 2).

Na koncu šolskega leta je sklepno srečanje, ki ga organiziramo v domu upokojencev ali za konec organiziramo skupni izlet. Takrat podelimo potrdila oziroma priznanja za sodelovanje v prostovoljnem socialnem delu in izmenjamo simbolična darila, če smo jih pripravili. S tem ni nujno, da se druženje konča. To se lahko nadaljuje tudi po končanem šolskem letu oziroma po formalnem koncu. Lahko tudi po končanem šolanju na II. gimnaziji. Konec šolskega leta ne pomeni konec prijateljevanja. Takrat je samo formalni, uradni zaključek. Prijateljevanje se lahko nadaljuje, vendar ne več v okviru projekta. To je odvisno od tega, kako trdno so se stkale njihove medsebojne prijateljske vezi.

V praksi so bili tudi neuspešni primeri, ko prijateljevanje ni zaživelo. Razlogi za to so bili različni (bolezen, nezainteresiranost ipd.). Takrat je treba pomagati dijaku in stanovalcu doma pri premagovanju težav. Pomembno je, da ponesrečeni poskus v prostovoljnem socialnem delu ne sprejmeta kot poraz in neuspeh, ampak da ohranita svojo voljo in jo preusmerita.

Strokovno pomoč, usmerjanje in vodenje dela prostovoljcev opravljata mentor in strokovni sodelavec. Pri tem je zelo pomembno ohranjati vzdušje, kar dosežemo s tem, da smo prostovoljcem dosegljivi tudi zunaj formalnih srečanj, da znamo prisluhniti njihovim potrebam in jim nuditi potrebno podporo.

Pozorni moramo biti tudi na to, da so vse dejavnosti med seboj koordinirane in v

skladu z zastavljenimi cilji projekta. Potrebno je tesno sodelovanje mentorja šole in strokovnega sodelavca ustanove, ker je to pogoj za uspešno realizacijo celotnega projekta prostovoljnega socialnega dela.

Leta 1994 je v domu upokojencev Danice Vogrinec Maribor Ivana Ivajnsič, takrat učenka 4. letnika II. gimnazije Maribor, naredila raziskavo, s katero smo želeli ugotoviti medsebojni vpliv oziroma učinek prostovoljnega socialnega dela na učence in starostnike v domu in širše.

V raziskavo je bilo zajetih 23 učencev, vključenih v prostovoljno socialno delo v šolskem letu 1993/94 (z II. gimnazije Maribor, z Gimnazije Ruše in s Srednje kmetijske šole Maribor). Zajetih je bilo tudi 23 stanovalcev, s katerimi so se učenci družili v tem šolskem letu, in 8 stanovalcev, h katerim so prostovoljci prihajali prejšnja leta.

Raziskava temelji na pogovorih in lastnih opažanjih pri obiskih (skupaj s prostovoljci) na skupnih akcijah in individualnih obiskih v domu ter na vprašalniku, ki je vseboval tri sklope vprašanj. Prvi sklop so bili osebni podatki: spol, starost, prejšnje socialno okolje, standard in družinske vezi. Drugi sklop vprašanj se je nanašal na bivanje v domu, počutje v domu, standard, prijateljske vezi, družabno in kulturno življenje v domu. V tretjem sklopu so bila vprašanja v zvezi z prijateljevanjem s prostovoljci: njihov odnos do učencev, čas trajanja, pogostost in značaj obiskov, eventualno vključevanje sorodnikov in prijateljev v njihova srečanja s prostovoljci in njihovo zadovoljstvo s sodelovanjem v prostovoljnem socialnem delu.

Rezultati raziskave so pokazali, da se starostniki zelo radi odločajo za sodelovanje v prostovoljnem socialnem delu. Starost, spol, izobrazba, ekonomski status, odnos s sorodniki in čas bivanja v domu ne vplivajo bistveno na njihovo odločitev.

Starostniki se za sodelovanje ne odločajo samo iz osamljenosti, temveč tudi iz potrebe po druženju z mladimi. Zanima jih življenje mladih. Radi prenašajo svoje življenjske izkušnje na mlade generacije. Za starostnika v domu so mladi prostovoljci duševna obogatitev. Pomagajo jim pri premagovanju osamljenosti in blažijo

njihove težave, jih razveseljujejo in s tem dvigujejo raven kvalitete njihovega življenja. Starostniki se ob njih počutijo mlade.

Zanima jih tudi, kako mladi gledajo na starost in kaj vedo o starosti. Želijo primerjati svoje in sedanje pogoje življenja in učenja mladih.

Obisk učenca prostovoljca je za njih zanesljiv obisk. Sorodniki lahko najdejo kakšen izgovor in na najavljeni obisk ne pridejo. Prostovoljci pridejo vedno, če so zadržani, svojo odsotnost starostniku sporočijo osebno ali prek strokovnega sodelavca. Starostniki so s takim načinom sodelovanja zadovoljni. Poudarjajo točnost učencev in to cenijo (»Pri obiskih je točna, vem, kdaj bo odprla vrata«).

Glede pogostosti obiskov si ne želijo sprememb, kajti tudi oni se za srečanje pripravljajo. Te priprave so pri vsakem starostniku drugačne. Eni odpovedo druge obiske v tem času, drugi uredijo svojo sobo, skuhamo čaj za prostovoljca, pripravijo družinske fotografije ali kako zanimivo gradivo za branje ali kaj drugega, odvisno od njihovih fizičnih in psihičnih zmožnosti.

Njihov medsebojni odnos je spoštljiv. Starostniki doživljajo učence kot prijatelje, nekateri to enačijo s sorodstveno zvezo.

Obisk učenca stanovalcu popestri monotonost dneva in zelo pozitivno vpliva na njegovo psihično počutje.

V večini primerov se je druženje razširilo na družine učencev in stanovalcev. Tako se zgodi, da učenčevi starši odpeljejo starostnika na svoj dom na obisk ali pa prihajajo skupaj z učencem na obisk v dom. Vezi, ki se ustvarjajo z druženjem učenca in starostnika, so trdne in pogosto preidejo v čustveno navezanost. Nekateri starostniki ob težavah učencev preživljajo čustvene stiske (v primeru kontrolne naloge učenca, bolezni ali nesreče).

Dan, ko mladi prihajajo v dom, je za tiste, s katerimi prijateljujejo, in tudi za ostale poseben dan. Nekaj odgovorov na vprašanje, kaj jim pomenijo obiski učencev: »Ko pride Simona, kot da vzide sonce«, »Kadar pride Janja, je praznik, ob njej pozabim na vse težave«, »Obiski so duševno zdravje«.

Večina prijateljevanj iz prejšnjih let se je nadaljevala tudi po končani srednji šoli.

Učenci niso pretrgali stikov s starostniki. Starostniki vedo, kam so šli, kaj študirajo, kje stanujejo. Od njih dobivajo pisma, razglednice, čestitke za praznike. Taka pošta jih zelo razveseli.

To kaže, da učenci ob vstopu v prostovoljno socialno delo prevzemajo nase veliko moralno odgovornost.

Večina učencev, ki so sodelovali v raziskavi, pred vključitvijo v prostovoljno socialno delo nikoli ni bila v domu. Le nekaj jih je že pred tem obiskovalo sorodnike v domu.

Razlog oziroma motivacija za prostovoljno socialno delo pri učencih se ujema z njihovimi pričakovanji. Kot razlog navajajo pripravljenost pomagati starim ljudem, ker so prepričani, da tako pomoč potrebujejo, željo po spoznavanju življenja v ustanovi in preskus svojih zmožnosti za delo z ljudmi, kar povezujejo tudi s svojim prihodnjim poklicom.

Pri nekaterih učencih se pred prvim srečanjem pojavlja strah, ali bo prijateljevanje uspešno, kako bo stekel pogovor in podobno.

Sprva sem se malo bala, kako se bom ujela, ali bova imela skupne cilje. Sedaj, ko že dalj časa prihajam, sem kot doma, pozabim na vse druge stvari.

Iz nekaterih odgovorov je razvidno, da je pred prvim srečanjem zelo pomembno zaupanje v mentorja in strokovnega delavca v domu.

V začetku me ni skrbelo, saj sem bil prepričan, da nam bodo poiskali primerne starostnike. Danes sem še bolj vesel, da sem se odločil za ta korak. Z gospo, ki jo obiskujem, se namreč prav dobro razumeva in oba se veseliva naslednjih srečanj.

Obiski trajajo od ure do uro in pol. V večini primerov so obiski tudi v času počitnic, vendar so redkejši. Učenci se za

obiske posebej ne pripravljajo, teme razgovorov so zelo različne, največkrat spontane.

Večina učencev se o obiskih v domu pogovarja s svojimi sošolci in prijatelji.

Enako kot starostniki tudi učenci doživljajo starostnika kot prijatelja, le nekateri kot sorodnika. Večina učencev misli, da bodo tudi po končani srednji šoli nadaljevali obiske v domu.

Učenci s pomočjo prostovoljnega socialnega dela pridobivajo koristne življenjske izkušnje. Spoznavajo ustanovo, seznanjajo se z realnimi življenjskimi razmerami starih ljudi, s socialno politiko in odnosom družbe do zadovoljevanja potreb starih ljudi. S prostovoljnim socialnim delom učenci tudi preverjajo svoje zmožnosti za delo z ljudmi in se potrjujejo. Vse to nedvomno prispeva k osebnostnemu zorenju mladega človeka.

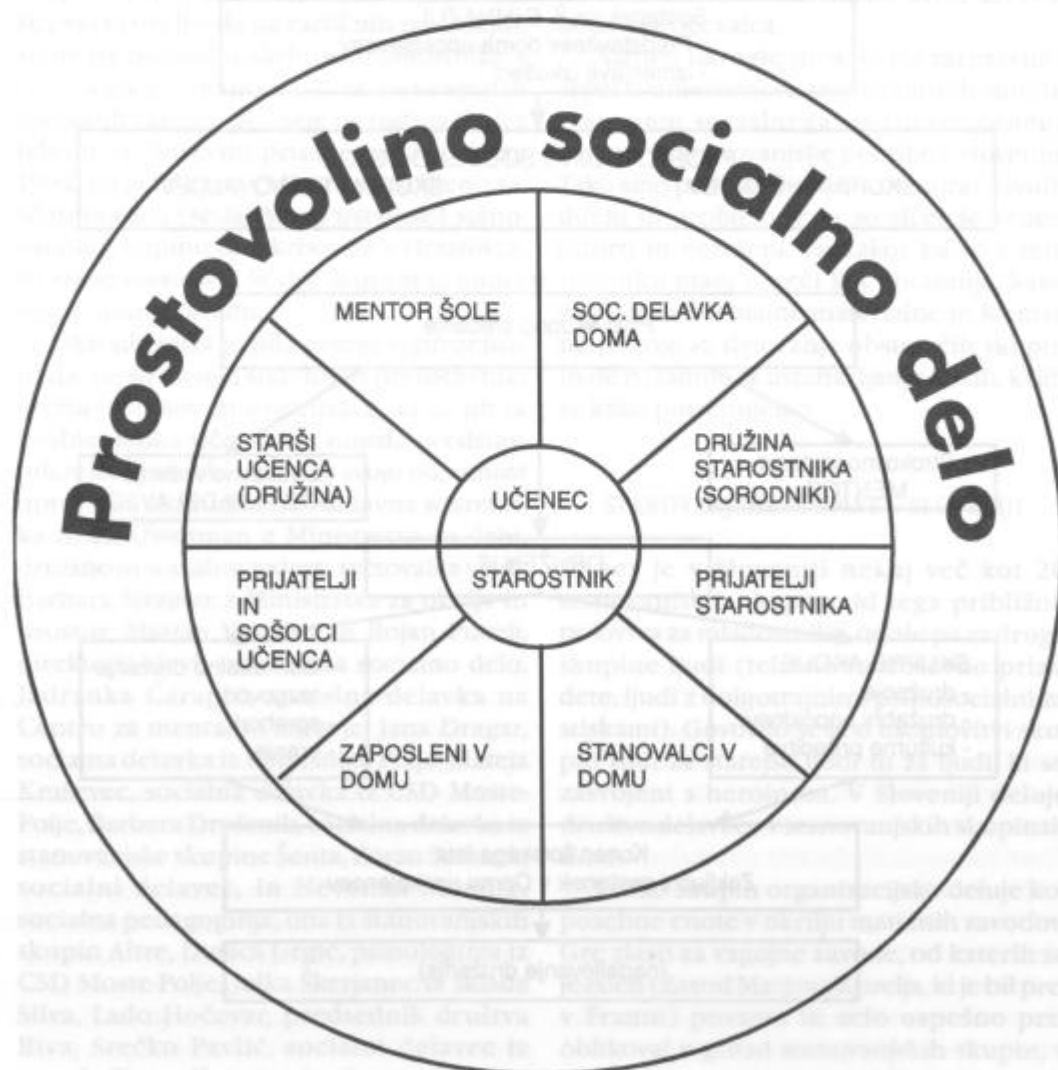
Pri organiziranju prostovoljnega socialnega dela je zelo pomembno sodelovanje mentorja šole in strokovnega sodelavca ustanove. Razvija se lahko samo v okoljih, kjer sta obe strani pripravljene motivirati, voditi in spremljati razvoj odnosa med mladim človekom in stanovalcem doma upokojencev.

Prostovoljno socialno delo je velik izziv za socialnega delavca, saj se v njem prepletajo vse metode strokovnega dela, ki jih socialni delavec uporablja pri svojem delu. Delo s posameznikom, kadar gre za delo z učencem ali starostnikom, delo s skupino, kadar gre za delo s skupino učencev ali skupino starostnikov, ali oboje hkrati. Socialno delo v širši skupnosti ali skupnostno socialno delo je lahko na ravni doma (saj je dom skupnost stanovalcev iz širšega območja) in na ravni lokalne skupnosti. Z raziskovanjem v socialnem delu ugotavljamo učinke prostovoljnega socialnega dela na udeležence in širše. Uporabljamo tudi metodo supervizije, ki je pomembna za vse udeležence v prostovoljnem socialnem delu in za posameznega strokovnjaka.

Literatura

- I. IVAJNSIČ (1994), Raziskovalna naloga Prostovoljno socialno delo srednješolcev v domu Danice Vogrinec Maribor (neobjavljeno).
- M. WOZNAK, L. LORBER, I. LORENCIČ (1994), Prostovoljno socialno delo na II. gimnaziji Maribor, *Socialno delo* 33, 1.

Shematska predstavitev vseh, ki jih lahko prostovoljno socialno delo poveže in vključi.

*Shematska predstavitev dejavnosti prostovoljnega socialnega dela
na II. gimnaziji in v Domu upokojencev*

